

A man with curly brown hair and a beard is looking intently at a large, detailed map or aerial photograph displayed on a wall. The map shows a coastal area with green fields, yellow flowers, and a body of water. The man is wearing a white sweater with a dark blue stripe on the sleeve. The background is slightly blurred, showing other parts of the museum exhibit.

het scheepvaart
national maritime
museum

jaarverslag 2019

inhoud

4	voorwoord
7	profiel
11	bezoekers
17	tijdelijke tentoonstellingen en programma's
23	educatie
27	collectie en onderzoek
35	organisatie
45	vooruitblik
47	gelieerde instellingen
51	jaarrekening 2019
57	verslag van de raad van toezicht
63	bijlage: publicatie- en lezingenoverzicht

voorwoord

een open en werelds museum

2019 was een belangrijk jaar voor Het Scheepvaartmuseum. Met de realisatie van de Hoofdgalerij op de begane grond legden wij een duidelijke verbinding met ons gebouw, de collectie en de omgeving; deze nieuwe Hoofdgalerij laat in een prachtige opstelling zien hoe Nederland gevormd is als maritieme natie. Aan de hand van 50 topstukken vertelt de tentoonstelling het verhaal van een republiek aan zee. De bezoeker in de tentoonstelling krijgt letterlijk een doorkijkje naar buiten en ziet het naastgelegen Marineterrein, waardoor de historische banden weer zichtbaar zijn.

In hetzelfde jaar realiseerden wij ook een andere vaste opstelling, *Cartografie & Curiosa*, waarbij aan de hand van onze rijke cartografiecollectie een reis wordt gemaakt van Nederland naar de wereld en er tegelijkertijd met onze internationale kunstnijverheidcollectie de wereld naar Nederland wordt gebracht. Gelijktijdig met de opening van deze twee tentoonstellingen introduceerden wij ook een nieuwe huisstijl en de herinrichting van het entreegebied.

Dat wij ons willen verbinden met en ons bewust zijn van een veranderende wereld om ons heen laten wij zien in de tentoonstelling *Rijzend Water* van Kadir van Lohuizen. Met publieke debatten in samenwerking met Pakhuis de Zwijger nam Het Scheepvaart-

museum samen met fotojournalist Van Lohuizen stelling in het huidige klimaatdebat. In 2019 opende ook de tijdelijke tentoonstelling *Strijd om het IJs* over 400 jaar Nederlandse betrekkingen bij het Noordpoolgebied; een tentoonstelling die bijzonder actueel is en die de weg omlijnt naar hedendaagse geopolitieke verhoudingen.

Juist door de collectie context en diepgang te geven en daarmee verhalen in perspectief te plaatsen is Het Scheepvaartmuseum een plek waar mensen met elkaar in gesprek gaan, ervaringen delen, informatie ophalen en zich laten inspireren.

Het Scheepvaartmuseum ontwikkelt zich steeds meer als een instelling waar diverse doelgroepen zich thuis voelen en, nog veel belangrijker, ook iets willen bijdragen aan het maritieme verhaal dat wij met elkaar delen. Ruim 310.000 mensen bezochten in 2019 Het Scheepvaartmuseum, waaronder meer dan 26.000 schoolkinderen - iets waar wij natuurlijk bijzonder trots op zijn. Juist in deze snel veranderde wereld proberen wij als museum op de lange termijn de maatschappelijke impact te bevorderen. En hier kun je niet vroeg genoeg mee beginnen.

Michael Huijser
Algemeen Directeur
Het Scheepvaartmuseum

Vanuit het motto *Water verbindt werelden* en de in 2018 geformuleerde missie van Het Scheepvaartmuseum om 'te laten zien hoe sterk de maritieme wereld en de samenleving verbonden zijn en specifiek welke impact dit heeft op het leven van zoveel individuen' zijn er in 2019 verdere stappen gezet om het (tentoonstellings) programma voor de komende jaren vorm te geven.

Het museum werkt aan zijn missie aan de hand van de volgende pijlers:

1. toonaangevend & onderzoekend
2. betrokken & urgent
3. ondernemend & verbindend.

toonaangevend en onderzoekend

Het Scheepvaartmuseum heeft een toonaangevende maritieme collectie en bibliotheek. Samen met internationale onderzoekers werkt het museum aan verdiepende presentaties en kennisdeling.

Het wetenschapsprogramma is in 2019 verder ontwikkeld met drie onderzoeksplaatsen (fellowships) voor (toekomstige) conservatoren en wetenschappers. Ook zijn er twee nieuwe (onderzoeks) conservatoren aangesteld. Verder is Het Scheepvaartmuseum regelmatig gastlocatie voor wetenschappelijke congressen en symposia op maritiem gebied.

betrokken en urgent

Het Scheepvaartmuseum grijpt maritieme ontwikkelingen uit het verleden, het heden en de toekomst aan om de dialoog over actuele thema's te stimuleren.

Ook in 2019 is er verder gewerkt aan programmering voor een meer divers publiek en moeilijk te bereiken doelgroepen met aandacht voor de Code Culturele Diversiteit. Daarnaast investeert de afdeling educatie in verschillende onderwijsprojecten, wetenschapsonderwijs en scholingsdagen voor docenten.

9

ondernemend en verbindend

Het Scheepvaartmuseum is van huis uit ondernemend, stimuleert talent en staat midden in de samenleving. Een open cultuur met aandacht voor inclusiviteit en publieksparticipatie is de voedingsbodem voor vruchtbare samenwerkingen.

Het museum wil diversiteit en inclusiviteit niet alleen terug zien in de groep van externen die het museum aantrekt voor projecten en samenwerkingsverbanden, maar ook in haar personeelsbestand. Voor een meer divers en inclusief personeelsbeleid zet het museum onder andere in op het faciliteren van doorgroei- en scholingsmogelijkheden en reserveert het voldoende opleidingsbudget om dit te doen.

bezoekers

aantal bezoekers per doelgroep

	2019	% van het totaal
internationale toerist	107.401	35%
cultuurliefhebber	78.627	25%
dagjestoerist	49.552	26%
educatie	45.656	15%
evenement/museumbezoeker	28.597	9%
professional	776	0%
totaal	310.609	100%

aantal bezoekers

Het Scheepvaartmuseum trok in 2019 310.609 museumbezoekers. Ondanks de succesvolle lancering van de tentoonstellingen *Republiek aan Zee* in de nieuwe Hoofdgalerij en *Cartografie & Curiosa* in mei en de tentoonstellingen *Strijd om het IJs* en *Rijzend Water* in oktober is er geen significante groei in betalende bezoekers waarneembaar. Opvallend is dat het

aantal kinderen dat in schoolverband naar het museum komt wel blijft stijgen, tegen de vooronderstelde trend in bij de andere Amsterdamse musea. Daarnaast is er vanaf mei 2019 een groei in het percentage (volwassen) museumkaarthouders. De internationale toerist vormt met 35% van het totaal aantal bezoekers nog steeds de grootste groep bezoekers, direct gevolgd door de cultuurliefhebber die 25% van het

totaal uitmaakt. Deze laatste doelgroep komt vaker naar het museum dan voorheen. De dalende bezoekcijfers in 2019 zijn deels te herleiden naar het verschil in bezoekers voor gratis toegankelijke publieksevenementen (zoals de Uitmarkt, de BankGiro Loterij Open Dagen en de Museumnacht), bezoekers aan bedrijfsevenementen die in Het Scheepvaartmuseum gehouden worden en het aantal buitenlandse bezoekers.

“Zonder voorkennis naar het museum gaan en samen met mijn gezin een heerlijke dag gehad. Vier uur vlogen zo voorbij, er is te veel om op een dag goed te doen. De kinderen vonden de interactieve walvistentoonstelling en het VOC-schip Amsterdam het leukst, maar we hebben ook een fijne (gratis!) rondleiding gehad over Willem Barentsz en gezellig samen houtskooltekeningen gemaakt voor een noordpooltentoonstelling. Ik ben nog erg nieuwsgierig naar de overige expo’s, dus een tweede bezoek volgt nog.”

Ten opzichte van de museumbenchmark is de waardering van het overall bezoek met een 8,2 in 2019 onverminderd hoog. Nederlandse bezoekers geven gemiddeld een 8,1 en buitenlandse bezoekers een 8,5. Beide waarderingen liggen hoger dan de museumbenchmark van 8,0. Veel bezoekers geven tevens aan een herhaalbezoek aan het museum te overwegen. De Net Promotor Score (mate van aanbevelen) is met name in het eerste en tweede kwartaal van 2019 lager dan in 2018, maar in het derde kwartaal is er een hogere piek zichtbaar (NPS +51 versus +49 in 2018) (Bron: Motivaction).

loyaliteit

Het percentage herhaalbezoek is toegenomen ten opzichte van de voorgaande jaren; 41% van het totaal aantal bezoekers was in 2019 herhaalbezoeker (dit was 32% in 2017 en 2018). Er is voornamelijk een stijging in herhaalbezoekers te zien in het laatste kwartaal na de opening van de tentoonstellingen *Strijd om het IJs* en *Rijzend Water*. Onderzoeksbureau Motivaction licht toe dat vooral cultuurliefhebbers met een museumkaart, die de vaste collectie al kennen, sneller terugkomen voor tijdelijke tentoonstellingen die inspelen op de actualiteit en maatschappelijke thema's.

online gebruik

In 2019 lag de nadruk op het omzetten van de website naar de nieuwe huisstijl en het aantrekken van een nieuw webbureau en een nieuw online marketingbureau. Ook is er een kwalitatieve inhaalslag gemaakt op het gebied van online artikelen en Search Engine Optimalisatie. De achterban op de sociale kanalen groeide vergelijkbaar met voorgaande jaren. Er is meer nadruk gelegd op Instagram en in 2019 behaalde Het Scheepvaartmuseum een negende plaats in de top 10 van meest populaire Instagramaccounts van musea (17.695 # vermeldingen, bron Elegance).

aantal bezoekers - website

	2018	2019
aantal bezoeken website (sessies)	563.499	579.871
aantal unieke bezoeken website	417.243	443.243

aantal bezoekers - social

	2018	2019
Facebook - volgers	13.655	13.804
Twitter - volgers	10.307	10.437
Instagram - volgers	3.620	4.622
LinkedIn - volgers	2.138	2.771

tijdelijke tentoonstellingen en programma

Het museum heeft in het voorjaar van 2019 twee nieuwe semipermanente presentaties geopend, namelijk *Republiek aan Zee* in de nieuwe Hoofdgalerij en *Cartografie & Curiosa*. In oktober volgden de tijdelijke tentoonstellingen *Strijd om het IJs* en *Rijzend Water* van fotojournalist Kadir van Lohuizen.

republiek aan zee | de nieuwe hoofdgalerij

Op de begane grond opende op 9 mei de tentoonstelling *Republiek aan Zee*. Aan de hand van ruim 50 topstukken vertelt deze tentoonstelling hoe Nederland als maritieme natie is gevormd. De tentoonstelling laat onder meer zien welke sporen de Nederlanders over de wereld hebben nagelaten en plaatst deze in een maatschappelijke context. Dit vertelperspectief werd ook door de pers opgemerkt.

“De tentoonstelling Republiek aan Zee is nadrukkelijk geen Nederlands maritiem heldenverhaal.” - De Volkskrant, 12 mei 2019

“De tentoonstelling vertelt het welbekende verhaal over hoe de Nederlanders in de zeventiende- en achttiende eeuw de wereldzeeën overvoeren, maar voegt daar ook nieuwe perspectieven aan toe.”
- Het Parool, 15 mei 2019

“Wie beter kijkt, ziet ook de schaduwkant van de VOC.” – Trouw, 10 mei 2019

Ook door de bezoekers wordt de tentoonstelling met gemiddeld een 8,2 hoog gewaardeerd:

“I supremely enjoyed the main gallery exhibit ‘Republic at Sea’ covering the Netherlands’ seafaring history. There are additional wings covering maps, ship models and photo albums. I spent all afternoon here!”
- bezoeker

“Het Scheepvaartmuseum, also known as the National Maritime Museum, is a spectacular bit of history related to the old VOC. They don’t shy away from the more

controversial moments of its history, and also have some attractions.” – bezoeker uit Indiana

Republiek aan Zee wordt mede mogelijk gemaakt door de BankGiroLoterij, het Mondriaanfonds, het VSBfonds, Het Compagniefonds, Samenwerkende Maritieme Fondsen en P.W. Janssen's Friesche Stichting.

cartografie & curiosa

Gelijktijdig met *Republiek aan Zee* opende het museum de nieuwe semipermanente opstelling *Cartografie & Curiosa*, waarin te zien is hoe de Nederlandse zeevaarders vanaf de zeventiende eeuw hun weg vonden en op welke manier deze reizen het Europese wereldbeeld bepaalden. In het eerste deel gaat de bezoeker aan de hand van eeuwenoude kaarten 'op reis' naar de locaties die de Nederlandse geschiedenis vormden: Zuid-Afrika, Indonesië, Japan, Australië en Brazilië. Het tweede deel van de tentoonstelling omvat het curiositeitencabinet: een schatkamer vol oogstrelende objecten, die werden meegenomen en de onbekende wereld – letterlijk – in huis haalden.

“I'm interested in the exploration age, so love this place! If you are like me you will love this place. It has a lot of maps and tools that inspire the imagination!”
– bezoeker op Tripadvisor

Cartografie & Curiosa wordt mede mogelijk gemaakt door de BankGiroLoterij, het Mondriaanfonds, het VSBfonds, Het Compagniefonds, TomTom en P.W. Janssen's Friesche Stichting.

strijd om het ijs en rijzend water | Kadir van Lohuizen

Op 4 oktober openden vervolgens *Rijzend Water* van fotojournalist Kadir van Lohuizen en *Strijd om het IJs*. In deze twee tentoonstellingen staan de confronterende gevolgen van het smeltende Noordpoolijs en de stijgende zeespiegel centraal. De tentoonstelling *Strijd om het*

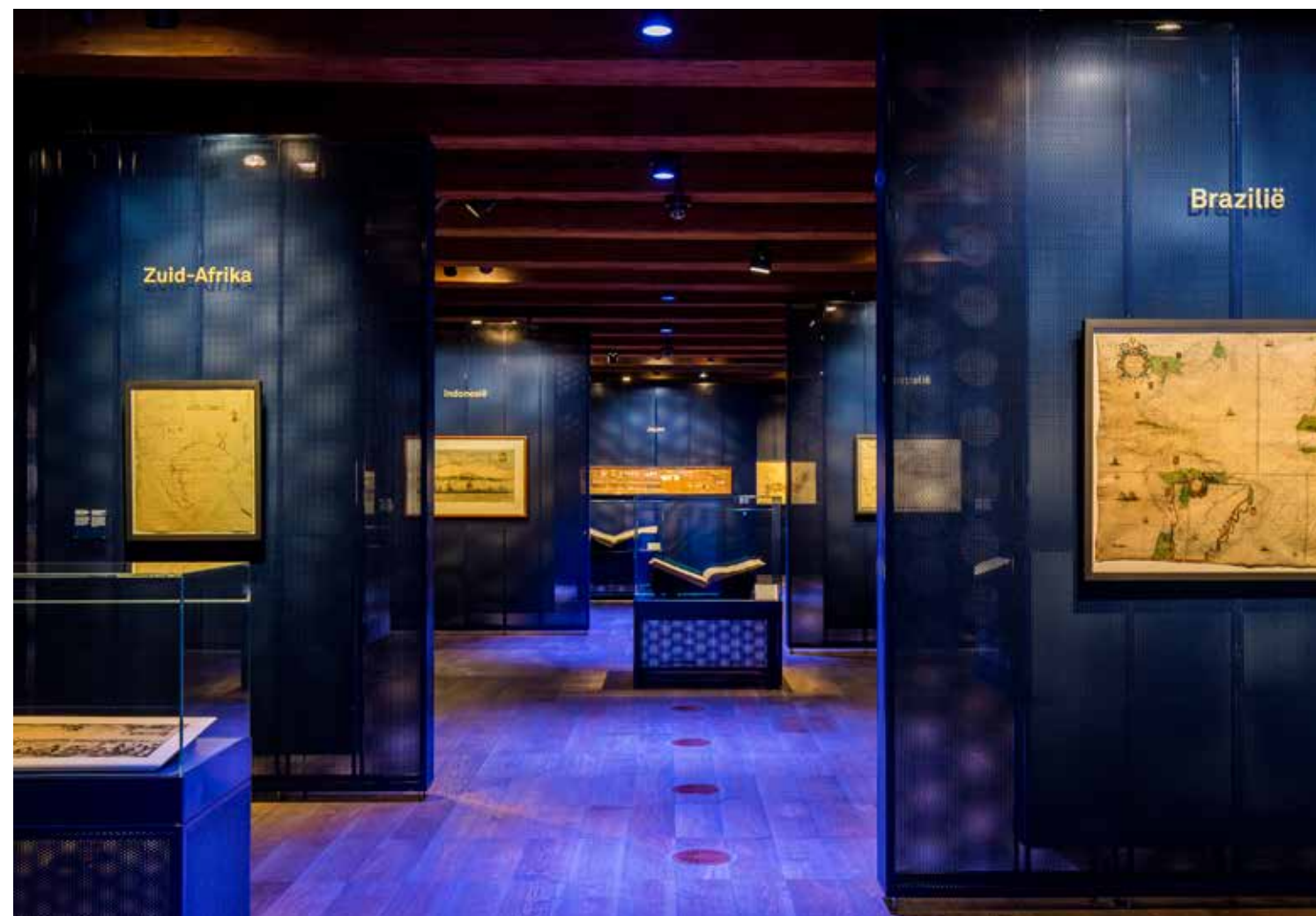
IJs belicht de Nederlandse historische betrokkenheid in het Noordpoolgebied aan de hand van thema's als de mythische pool, de eerste pogingen om een noordelijke doorvaart te vinden, de walvisvaart, de overwintering op Nova Zembla als nationaal epos, wedijver en wetenschap en de opkomst van het toerisme. *Rijzend Water* daarentegen is een echte wake-up call. Het laat zien dat klimaatverandering niet meer te stoppen is, maar enkel nog vertraagd kan worden. Kadir van Lohuizen reflecteert vanuit zijn eigen artistieke visie en discipline op de gevolgen die de klimaatcrisis wereldwijd heeft op de stijging van de zeespiegel.

De tentoonstellingen kregen veel media-aandacht zoals op de voorpagina en in een special in Trouw en in een uitzending van EenVandaag. Bij de tentoonstelling *Strijd om het IJs* is een tentoonstellingspublicatie verschenen.

“Het Noordpoolgebied wordt van groot economisch maar ook strategisch belang”, voorspelt historicus Diederick Wildeman. “De noordoostelijke route is sneller en dus goedkoper dan die door het Suezkanaal. Al is het nu vanwege het gebrek aan voorzieningen langs de Siberische kust nog een barre onderneming. Een ander probleem is dat Rusland de route zal proberen te beheersen, wat de strategische belangen van andere burens, zoals de VS, zal schaden.”
– Interview met conservator Diederick Wildeman over *Strijd om het IJs* door de Telegraaf, 21 oktober 2019

“Voor een expositie in Het Scheepvaartmuseum en zijn nieuwe tv-serie Na ons de zondvloed trok Kadir van Lohuizen de hele wereld over om de rampzalige gevolgen van de stijgende zeespiegel in beeld te brengen, maar op zijn foto's lijkt het een wondermooi natuurverschijnsel.”
– Interview met Kadir van Lohuizen door Het Parool, 17 oktober 2019

“De tentoonstelling is een beeldverhaal met een harde waarschuwing, zegt Van

Lohuizen. Dit is geen probleem dat zich pas over twintig jaar aandient, we zitten nu al diep in de penarie.” – Kadir van Lohuizen in Trouw, 3 oktober 2019

Beide presentaties sluiten goed aan bij de pijler van het museum om betrokken en urgent te zijn en laten zien hoe de mens geconfronteerd wordt met grote uitdagingen. Door maritieme ontwikkelingen uit het verleden, heden en toekomst aan te grijpen stimuleert het museum de dialoog over actuele thema's, zoals in dit geval de klimaatcrisis.

De vier nieuwe opstellingen in 2019 dragen daarnaast gezamenlijk bij aan de nieuwe koers van het museum en het motto *Water verbindt werelden*: ze laten de bezoeker via steeds andere perspectieven zien hoe sterk de samenleving en de maritieme wereld verbonden zijn, en welke impact dat heeft op het leven van zoveel individuen.

Strijd om het IJs en *Rijzend Water* worden mede mogelijk gemaakt door de BankGiroLoterij, het Mondriaan Fonds, Waterschap Amstel Gooi & Vecht, NWB Bank en Noor.

overige tentoonstellingen

De tijdelijke tentoonstelling *Sea of Tranquility* van internationaal gerenommeerd kunstenaar Hans Op de Beeck sloot op 9 juni, en *ms Oranje | Koers gewijzigd*, over het iconische passagiersschip de Oranje, was op 18 juli voor de laatste keer te bezoeken. Verder sloot de Schilderijenzaal op 11 maart zijn deuren, om meer ruimte te maken voor tijdelijke tentoonstellingen. Een deel van de schilderijen vond opnieuw een plek op de begane grond in de Hoofdgalerij.

activiteiten en programmering

Voor verschillende doelgroepen was er heel het jaar door een uitgebreid activiteitenprogramma waarbij is ingezet op een

groter aantal deelnemers per activiteit. Dit heeft geresulteerd in een stijging van het bereikte publiek ten opzichte van 2018 met 2.000 bezoekers. Een voorbeeld van het clusteren van activiteiten rondom één thema was bijvoorbeeld de voorjaarsvakantie. Hierbij is een nieuw thema (*anders kijken*) ontwikkeld waarin een uitgebreid en deels ook laagdrempelig programma is opgezet met een workshop 3D-schilderij maken, een tekenactiviteit en een interactieve familierondleiding.

De zomermaanden stonden in het teken van de eerste editie van de *gek-op-waterweken*. Voor een breed publiek van families met kinderen is dit geheel nieuwe programma (ook deels Engelstalig) ontwikkeld. Zo werd er bijvoorbeeld in samenwerking met educatief partner Plastic Whale dagelijks met kleine groepen vanaf de museumsteiger gevaren om het water rondom het museum

plasticvrij te maken en bewustwording te creëren. Met mooi weer wist het museum ook bezoekers te trekken met een nieuwe doe- en kijktocht, een zomerfamilierondleiding en het kleuterprogramma *Vissen is dol fijn*. In de herfst- en kerstvakantie lag de focus op het thema *Expeditie Noordpool* met een reiskoffer-kijktocht, een grote Open Plein-tekenactiviteit voor alle leeftijden, bezoek aan de ijsbreker *Christiaan Brunings* en een kleinschalig bibliotheekprogramma rondom Nova Zembla.

junior audiotour

Het museum heeft in samenwerking met leerlingen uit groep 8 van de Alan Turing-school een (vooralsnog alleen Nederlandse) junior audiotour (adviesleeftijd 8+) ontwikkeld. Deze tour biedt een andere invalshoek en *tone of voice* dan de bestaande audiotour voor volwassenen en was vanaf de zomervakantie beschikbaar.

Aan het einde van het jaar was de junior audiotour al 2.539 keer beluisterd.

“gouden eeuw”-jaar 2019

Het “gouden eeuw”-themajaar kon ook niet aan Het Scheepvaartmuseum voorbijgaan en is vooral als springplank gebruikt om de buitenlandse toerist meer verdieping te bieden. Vanaf april organiseerde het museum een dagelijkse Engelstalige rondleiding waarin een museumgids vertelt over het VOC-schip *Amsterdam* en vanaf begin mei ook over de wonderlijke wereld van *Cartografie & Curiosa*.

participatie en samenwerkingen

Een belangrijke meerjarige samenwerkingspartner is Pakhuis de Zwijger, met wie tijdens Museumnacht een gezamenlijke pitch werd georganiseerd met prikkelende sprekers, een preview op de tentoonstelling *Rijzend Water* met Kadir van Lohuizen en een thema-avond in Pakhuis de Zwijger met deze laatste als hoofdgast.

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht heeft zich als sponsor voor de tentoonstelling *Strijd om het IJs* aan het museum verbonden om het bewustzijn omtrent de vraagstukken die samenhangen met klimaatverandering te vergroten. Een samenwerking die onder andere resulteerde in een spraakmakende projectie op de westgevel van het museumgebouw tijdens Museumnacht, en een filmvertoning in de presentatieruimte in de noordvleugel van het museum.

Deze interactieve ruimte is gecreëerd in aansluiting op de tentoonstellingen *Strijd om het IJs* en *Rijzend Water*, en heeft als doel om bezoekers op verschillende manieren bewust te maken van de actualiteit van klimaatverandering. Er vinden hier verschillende presentaties plaats met samenwerkingspartners; waaronder een beeldverslag van de demonstratie van de klimaatspijbelars en was de documentaire *Na ons de Zondvloed* van de NTR te zien. Vast onderdeel in de ruimte zijn kaartjes waar bezoekers de mogelijkheid

krijgen om een reactie op de presentatie achter te laten.

“So cool to hear my voice as I walk around the exhibition #hetscheepvaartmuseum. There is a special climatestriker room and I do the audio for it. Now celebrate with cake!!! The exhibition is till May 2020!!!”
- Lillys Plastic Pickup @lillyspickup, 5 oktober 2019 op Twitter

Het in 2018 ontwikkelde prikkelarme museumbezoek voor families met kinderen met autisme is verder uitgewerkt en behoort nu tot de jaarlijks terugkerende publieksprogrammering. Met het Ouderenfonds is een speciaal kleinschalig arrangement samengesteld voor de tentoonstelling *ms Oranje | Koers* gewijzigd. Ook is een nieuwe samenwerking aangegaan met Cordaan, één van de grootste zorgorganisaties van Amsterdam, die bestond uit een aantal pilotbezoeken voor kleine groepen ouderen en dementerenden. Dit initiatief krijgt een vervolg in 2020.

De omroepvereniging EO heeft samen met Het Scheepvaartmuseum de interactieve webdocumentaire *Geboeid* ontwikkeld om de dilemma's rondom het slavernijverleden bespreekbaar te maken. Onderdeel van dit project was een ontmoetingsdag waarbij mensen met een niet-Nederlandse achtergrond konden ontdekken hoe zij hun voorouderlijk verleden kunnen achterhalen. De focus lag hierbij op de Surinaamse plantages. In de bibliotheek was tegelijkertijd een kleine foto-expositie te zien.

In november nam Het Scheepvaartmuseum deel aan het Amsterdam Light Festival; op de façade van het museum visualiseerde de Deense kunstenaar Martin Ersted de opwarming van de aarde door grafieken over de wereldwijd stijgende temperaturen te vertalen naar bewegende laserlijnen in het werk *The Ice is Melting at the Poles*. Ook vond met de kunstenaar een debat plaats – mooi aansluitend bij de thematiek van de tentoonstellingen *Rijzend Water* en *Strijd om het IJs*.

Het jaar 2019 stond in het teken van een breed aanbod van programma's voor het basis- en voortgezet onderwijs. Het Scheepvaartmuseum heeft in 2019 26.193 leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs mogen ontvangen. Vooral de groei van leerlingen van buitenlandse scholen in het voortgezet onderwijs valt op. Veelal zijn dit kinderen die in het kader van een schooluitwisselingsprogramma samen met een Nederlandse partner het museum bezoeken. Kennelijk wordt Het Scheepvaartmuseum gezien als een goede locatie om het (maritieme) verhaal van Nederland te vertellen en te beleven.

nieuwe perspectieven

Op de ingeslagen weg naar een perspectiefrijker museum zijn weer een aantal stappen gezet. Zo is er het programma *Perspectieven op het slavernijverleden* opgezet voor het voortgezet onderwijs.

De afdeling educatie heeft daarin een koppeling gemaakt tussen emoties en perspectieven, waarbij de leerlingen een zeer actieve rol hebben. Daarnaast is vanuit de afdeling vier maanden onderzoek gedaan naar het portret van vice-admiraal Gilles Scheij van schilder Jan Weenix. Dit portret, onderdeel van de nieuwe tentoonstelling *Republiek aan Zee*, is een prachtig voorbeeld van hoe de manier van kijken naar de collectie kan worden veranderd. Naast de vice-admiraal is een zwarte, jongeman afgebeeld die in geen enkele beschrijving terugkwam. Hoe kunnen we de aanwezigheid van deze jonge man op het doek duiden en de afwezigheid van zijn beschrijving in de collectieregistratie? In 2020 wordt over dit onderwerp een verhaal op zaal gehouden en een artikel gepubliceerd. De museumdocenten vertellen in rondleidingen aan de hand van deze en andere schilderijen bezoekers over multiperspectiviteit.

onderwijsstaking

Bij de drie onderwijsstakingen in 2019 opende Het Scheepvaartmuseum de deuren om leerlingen en ouders een leuke en leerzame dag te bezorgen. Gratis toegang en veel extra activiteiten brachten op deze dagen in totaal zo'n 1.560 leerlingen naar het museum. Opvallend was dat het publiek tijdens deze dagen meer divers was.

erfgoed en identiteit

Het Scheepvaartmuseum heeft zich aangesloten bij het initiatief om met verschillende partners in de stad de leerlijn *Erfgoed en Identiteit* te ontwikkelen voor het basisonderwijs. Het doel hiervan is om verbinding tussen leerlingen en kennis over de stad te vergroten en vaardigheden te ontwikkelen om over identiteit te praten. Het Amsterdam Museum heeft het voortouw voor deze leerlijn geno-

men. Andere partners zijn het Museum voor Wereldculturen, het Joods Cultureel Kwartier, Imagine IC en Mocca, expertisecentrum voor cultuureducatie.

gastcolleges

In samenwerking met de Reinwardt Academie zijn diverse gastcolleges gegeven op het gebied van persona's en publieksintenties. Voor het tweede jaar op rij heeft het hoofd van de afdeling educatie een gastcollege gegeven voor de internationale master Museum Education aan de universiteit van Glasgow. En in oktober zijn op het jaarlijkse museumcongres twee workshops met de titel *Een prikkelarme rondleiding* over musea en autisme verzorgd.

collectie en onderzoek

collectieverwerving

In 2019 werden door aankoop of schenking veel nieuwe aanwinsten aan de museumcollectie toegevoegd. Deze verwervingen illustreren de breedte en variëteit van de collectie van Het Scheepvaartmuseum.

Zo werd tijdens Art Rotterdam het vierluik *The battle & water angle* van Ade Darmawan aangekocht, waarin de prentkunstenaar een hedendaagse visie geeft op het koloniale verleden. Verder werden aan de collectie toegevoegd:

- een zeventiende-eeuwse entersabel;
- een tinnen dienblad met de afbeelding van een achttiende-eeuws koopvaardij-schip;
- een aquarel vervaardigd door Johan Hendrik van Mastenbroek (1875-1945) van een motorschip waar de bemanning op het dek bezig is met het pavoiseren van het schip;
- een tekening van een futuristische prauwenreis door Robbert Das;
- een omvangrijke selectie havenspeelgoed vervaardigd door Bruynzeel in de oorlogsjaren 1944-1945;

- een collectie van 126 glasnegatieven die het dagelijks leven aan boord van een koopvaardij-schip van de Stoomvaart Maatschappij Nederland rond 1909 laten zien.

Ook werden in 2019 belangrijke voorbereidingen getroffen voor de verwerving van twee zeldzame wandtapijten naar ontwerp van Willem van de Velde de Oude (1611-1693). In januari van 2020 zijn deze ook daadwerkelijk door het museum aangekocht.

collectiebeheer en -registratie

Voor de periode 2017-2020 zijn in het Collectieplan de volgende beleidsprioriteiten vastgesteld:

1. vergroten van de toegankelijkheid van de collectie;
2. intensiveren van de zichtbaarheid van de collectie;
3. het stimuleren en borgen van de kennisfunctie.

De basis van het Handboek Collectiebeheer wordt gevormd door de procedures van Spectrum, de internationale standaard voor Collectiebeheer in het museale werkveld. Van de negen *primary procedures*, die de belangrijkste processen van het collectiebeheer omhelzen, zijn er in 2019 acht uitgewerkt en getoetst door de Auditcommissie Collectiebeheer (ACC) van de Vereeniging Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum. Uitwerking van de laatste *primary procedure* volgt in 2020.

Ook het actiepunt actualiseren en aanvullen van het CHV (Collectie Hulpverleningsplan) is opgepakt, in lijn met de aanbevelingen van de Erfgoedinspectie op het vlak van veiligheidszorg bij museale beheerders. Dit resulteerde in een bijgewerkt Collectie Hulpverleningsplan voor het museumgebouw. De interne organisatie bij calamiteiten, de prioriteitenlijsten met objecten per zaal en de plattegronden en routes zijn allen weer up-to-date.

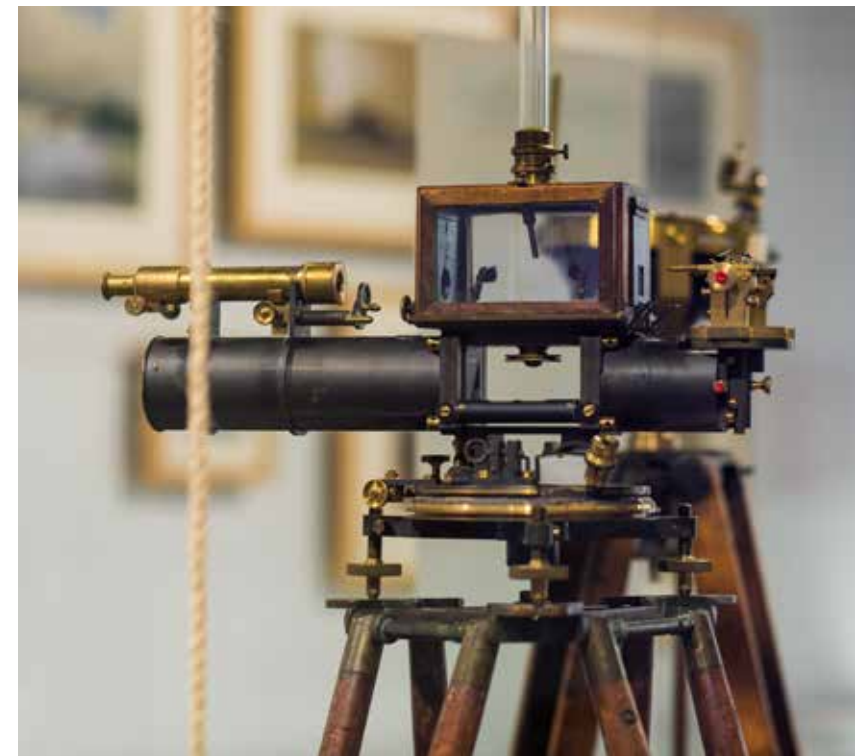

31

voor vijf jaar aangesteld. Dit model is vervolgens ook toepasbaar voor soortgelijke tijdelijke onderzoekers.

Het Scheepvaartmuseum participeert ook in meerdere onderzoeksprojecten. Het project *Ship Shapes. Digitisation of 17th and 18th-Century Ship Models of Dutch India Ships* van John McCarthy (Flinders University, Australië), waar het museum in 2018 ook bij betrokken was, loopt nog steeds. Hierbij worden 3D-scans gemaakt van alle bekende scheepsmodellen van VOC-schepen om hiermee onderzoekers een database met vergelijkingsmateriaal aan te reiken. Ook heeft het museum weer input gegeven en assistentie geboden aan het digitale pilotproject van Huygens ING, dat bezig is om een webapplicatie te maken waarbij informatie vanuit verschillende bronnen bijeen wordt gebracht. De pilot hiervan richt zich op VOC-schepen.

Het Scheepvaartmuseum hecht grote waarde aan talentontwikkeling en stelt jaarlijks meerdere stageplaatsen ter beschikking aan studenten om ervaring op te doen met een of meerdere facetten van het museale werk. Zo deed een masterstudente Zeegeschiedenis aan de Universiteit Leiden uitgebreide onderzoekswerkzaamheden en assisteerde zij als assistent-conservator bij de totstandkoming van de nieuwe tentoonstelling *Republiek aan Zee*. Een masterstudent van de Erasmus School of History, Culture and Communication ondersteunde het team van conservatoren en tentoonstellingsmakers bij de ontwikkeling van een nieuwe semipermanente opstelling over de haven van Amsterdam.

organisatie

nieuwe huisstijl en herinrichting entreegebied

Het Scheepvaartmuseum gaf het Amsterdamse ontwerpbureau Thonik de opdracht om een visuele identiteit te creëren die aansluit bij de nieuwe koers. Enerzijds door de huisstijl te koppelen aan het motto *Water verbindt werelden*, anderzijds door het te verbinden aan de sterke maritiem-historische uitstraling van het museum. De huisstijlkleuren bestaan uit verschillende blauwtinten die het geheel een maritieme uitstraling geven. In de huisstijl staan de lijnen centraal die terug te vinden zijn in de *eyecatcher* van het museum: de overkapping van de monumentale binnenplaats, gebaseerd op de kompaslijnen van oude zeekaarten. Dit leitmotiv keert in verschillende vormen, groottes en uitsneden terug in on- en offline communicatie-uitingen. Studio Linse heeft daarnaast zorg gedragen voor de herinrichting van het entreegebied. Een verbeterde routing

laat bezoekers op een natuurlijkere en efficiëntere manier het museum binnenkomen. Door het creëren van een Hoofdgalerij als startpunt van het museumbezoek wordt een duidelijke hiërarchie aangebracht in de tentoonstellingen.

duurzaamheid

Het Scheepvaartmuseum onderneemt maatschappelijk verantwoord om de ecologische voetafdruk te verkleinen. Water heeft Nederland voorspoed gebracht, maar vormt door de klimaatcrisis ook een bedreiging. Het Scheepvaartmuseum wil mensen inspireren door het perspectief van duurzaamheid mee te nemen in de bedrijfsvoering, de publieksprogrammering en tentoonstellingen. In 2019 is een programma gestart met verschillende deelprojecten, die zich richten op energiebesparing, duurzaam ondernemen, circulair inkopen, strategische samenwerking, kennisdeling en (interne) bewustwording. Het programma heeft als doel om in 2030

een ecopositief museum te zijn, dat wil zeggen dat het museum naast het streven naar klimaatneutraal ondernemen ook bezoekers wil inspireren om zorgvuldig met de bronnen van de aarde om te gaan.

bedrijfsvoering

Het Scheepvaartmuseum voert een financieel gezonde organisatie door het genereren van voldoende eigen inkomsten: een groeiende inkomstenstroom per bezoeker en het verwerven van fondsen- en sponsorinkomsten. Daarnaast ligt de nadruk op het zorgdragen voor voldoende reserves, een goede solvabiliteit en liquiditeit.

	realisatie 2019	activiteiten plan 2020	realisatie 2018
percentage eigen inkomsten	61%	60%	67%
museale activiteiten als onderdeel van evenementen	43%	40%	41%

Het bedrijfsmodel van Het Scheepvaartmuseum is gebaseerd op verschillende inkomensstromen bestaande uit bezoekersinkomsten en subsidies voor het activiteitenplan (Basis Infrastructuur – BIS), behoud en beheer van de collectie en voor beheer van het gebouw. Daarnaast werft Het Scheepvaartmuseum fondsen, (bedrijfs)sponsors en heeft het belangrijke samenwerkingspartners zoals de BankGiro Loterij.

De bezoekersinkomsten vanuit kaartverkoop zijn maar iets gedaald ten opzichte van 2018, terwijl het aantal bezoekers fors is gedaald. De verklaring hiervoor is dat er in 2019 minder gratis evenementen plaatsvonden, zoals de Uitmarkt (14.768 bezoekers in 2018). Het percentage eigen inkomsten is in 2019 gedaald ten opzichte van 2018 (61% versus 67%). Dit is vooral terug te voeren op een lichte daling in inkomsten van kaartverkoop in combinatie met een hogere subsidie.

Het Scheepvaartmuseum ontvangt subsidies voor verschillende activiteiten: publieksactiviteiten, beheer van collectie en gebouwbeheer. De jaarrekening bevat de resultaatsverantwoording van deze afzonderlijke activiteiten, waarbij de kosten en baten zijn toegerekend aan de verschillende activiteiten door middel van een kostenplaatssystematiek.

De BankGiro Loterij was ook in 2019 een van de belangrijkste partners van Het Scheepvaartmuseum. Het museum ontving de jaarlijkse bijdrage van € 400.000, een uitkering uit de geoormerkte loten (€ 82.371) en inkomsten via de BankGiro Loterij VIP-kaart. Dankzij deze steun heeft het museum weer belangrijke projecten en presentaties tot stand kunnen brengen.

Onderdeel van de eigen inkomsten zijn ook bijdragen van Het Scheepvaartmuseum Enterprise B.V., Het Compagnie Fonds en de Vereeniging Nederlandsch Scheepvaartmuseum, welke respectievelijk € 100.000, € 450.000 en € 32.000 bijdroegen aan de eigen inkomsten in 2019.

Het museum streeft ernaar om gasten die deelnemen aan commerciële evenementen zoveel mogelijk kennis te laten maken met het museum. Mede voor het realiseren van dit doel heeft Het Scheepvaartmuseum in 2019 de nieuwe tentoonstellingszaal de Hoofdgalerij geopend op de begane grond en is het aantal evenementbezoekers dat ook een bezoek brengt aan een tentoonstelling gestegen van 41% in 2018 naar 43% in 2019.

De huisvestingslasten zijn gestegen, maar worden volledig gedekt door de OCW-subsidie voor huisvesting en verzekeringsinkomsten. De uitgaven aan aankopen zijn gedaald, maar deze werden in 2018 volledig gefinancierd met inkomsten waardoor deze afname ook geen effect heeft op het resultaat. De stijging in overige lasten is het gevolg van meer uitgaven aan projecten, welke voornamelijk zijn gerelateerd aan de tentoonstellingen *Republiek aan Zee* en *Cartografie & Curiosa*, beide deel uitmakend van de permanente tentoonstellingsruimtes. Ontwerpbureau Thonik heeft daarnaast de herprofilering van het museum vertaald in een nieuwe huisstijl en campagne; een eenmalig project dat onderdeel is van de marketing- en communicatiekosten.

financiële positie

In 2019 is een resultaat voor resultaat-bestemming gerealiseerd van € 533.215. Na de onttrekking van gelden uit het bestemmingsfonds Brandveiligheid Depot

en bestemmingsfonds BGL blijft er € 365.010 om te verdelen over de bestemmingsreserves. Door het opheffen van de bestemmingsreserve OCW (€ 105.912 per jaareinde 2018) wordt het resterende saldo toegevoegd aan de algemene reserve.

Het totale eigen vermogen daalt in 2019, wat voornamelijk het gevolg is van de uitgaven aan eerder genoemde tentoonstellingen. Daarnaast zijn er uitgaven gedaan voor de tijdelijke tentoonstellingen *Rijzend Water* en *Strijd om het IJs* die gedurende de eerste drie maanden na de opening in oktober al door gemiddeld 600 bezoekers per dag werden bezocht. Het eigen vermogen blijft, ondanks de daling, ruim boven de norm voor het weerstandsvermogen welke gehanteerd wordt door musea. Deze norm definieert het weerstandsvermogen als het hoogste van:

- Het eigen vermogen dat nodig is om op de korte en middellange termijn tegenvallers in de exploitatie op te vangen;

- Het eigen vermogen dat op de langere termijn nodig is om te voldoen aan de kapitaalbehoefte van de instelling.

Ons weerstandsvermogen op basis van deze definitie bedraagt ca. € 1 miljoen, het eigen vermogen per jaareinde 2019 bedroeg € 5.040.392.

risicobeheersing

Risicomanagement is een integraal onderdeel van het gevoerde beleid en is opgenomen in de jaarplanning. Risico's worden onderverdeeld in de categorieën: publiek, collectie/presentatie, huisvesting/veiligheid, ICT/toegangsbeveiliging, personeel/organisatie, financieel/fiscaal.

De directie is goed op de hoogte van de belangrijkste risico's en onzekerheden binnen de branche en ziet er op toe dat de interne risicomanagements- en controlesystemen, waarmee binnen de organisatie brede risico's worden beheerst, adequaat werken. Financiële risico's zijn vastgelegd in de managementinformatie

en worden periodiek geanalyseerd waarna de strategie eventueel wordt bijgesteld.

De grootste risico's die de organisatie loopt zijn:

- Tegenvallende bezoekersaantallen en/of teruglopende inkomsten, waardoor de financiële resultaten en positie worden verzwakt.
- Onvoldoende bestendige subsidie-inkomsten ter dekking van de beheers- en onderhoudskosten van het museumgebouw en het depot op lange termijn.
- Het eventueel openstellen van het Marineterrein voor het publiek kan resulteren in een beveiligingsrisico voor het depotgebouw.

meerjarig onderhouds- en investeringsplan

Gedurende 2019 is het meerjarig onderhoudsplan (MJOP) geüpdatet en gedeeld met OCW. De basis van dit nieuwe MJOP is het in 2015 ontwikkelde oude plan met toevoeging van de bouwkundige onder-

delen van het pand, welke verkregen zijn van het Rijksvastgoedbedrijf. Door de toevoeging van de bouwkundige onderdelen zijn de uitgaven in het MJOP gestegen. Daarnaast is er een voor de sector gebruikelijke *midlife-renovatie* toegevoegd in het plan, die ingeschat is op € 20 miljoen. De onderbouwing hiervan staat deels per onderdeel in het MJOP beschreven en zal in loop der tijd verder verfijnd worden. De uitgaven inzake gebouwen zijn lager dan begroot, wat voornamelijk het gevolg is van het uitstellen van enkele grote projecten zoals het vervangen van de WKO-leidingen, het uitbreiden van de beveiliging van het depotgebouw en aanpassingen aan het Schiphuis. Ten opzichte van het oude MJOP zijn de uitgaven hoger, voornamelijk als gevolg van het klimatiseren van extra tentoonstellingszalen.

organisatiestructuur

In 2019 was er binnen de organisatie veel aandacht voor projectmatig werken. Samen met de medewerkers is onderzocht hoe de projectorganisatie zich verhoudt tot de organisatiestructuur en de diverse management-overleggen. De aanbevelingen van de medewerkers leidden tot een nieuwe projectstructuur. Deze is in het najaar van 2019 in gebruik genomen. Het museum heeft naast een managementoverleg ook een zogenaamd breedmanagement-overleg en een programma-commissie. Hiermee is in 2018 gestart en

deze werkwijze is in 2019 voortgezet. Op deze manier kan een brede groep medewerkers meedenken over de richting van het museum.

Het Scheepvaartmuseum hecht er waarde aan een inspirerende werkomgeving te bieden en stimuleert en begeleidt medewerkers bij hun ontwikkeling. In 2019 is er ruim € 71.500 geïnvesteerd in de ontwikkeling van de medewerkers. Meerdere teams hebben een traject gevolgd voor teamontwikkeling, diverse medewerkers hebben erkende opleidingen gevolgd en er is aandacht geweest voor coaching op individueel niveau. Het afgelopen jaar zijn meerdere medewerkers succesvol doorgestroomd naar een andere functie binnen het museum.

code culturele diversiteit

In de werving en selectie besteedt het museum altijd aandacht aan diversiteit en inclusie. Het Scheepvaartmuseum ziet opnieuw een lichte stijging in het aantal medewerkers dat een (gedeeltelijk) niet-Nederlandse achtergrond heeft. In 2019 ging dit om ongeveer 23% van de medewerkers. Eerder lag dit percentage op 20%. De verdeling van mannen en vrouwen in het museum is al jaren goed in evenwicht. Eind 2019 was de verhouding 47% man en 53% vrouw.

Om ervoor te zorgen dat iedereen zich thuis voelt in het museum is er in 2019 extra aandacht geweest voor omgangs-

vormen. Een werkgroep met daarin medewerkers uit alle hoeken van het museum heeft zich gebogen over dit onderwerp en is gekomen tot tien gouden omgangsvormen. Deze zijn met alle medewerkers gedeeld tijdens een medewerkersbijeenkomst, worden benoemd tijdens de introductiedag voor nieuwe medewerkers en staan op het intranet van het museum.

fair practice code

De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in de kunst-, cultuur- en creatieve industrie en vormt een aanvulling op de Governance Code Cultuur en de Code Culturele Diversiteit. De speerpunten uit de Fair Practice Code heeft Het Scheepvaartmuseum onder andere op onderstaande manieren verwerkt in het HR-beleid:

- Solidariteit: behalve in de bibliotheek en op het stoomschip Christiaan Brunings die draaien op vrijwilligers, betreffen alle functies betaalde arbeidsplaatsen. Deze zijn gekoppeld aan de loonschalen binnen de geldende CAO.
- Transparantie: het museum deelt haar kennis en expertise. Verschillende afdelingshoofden nemen deel aan werkgroepen waar kennisdeling het doel is.
- Duurzaamheid: er is veel aandacht voor duurzame inzetbaarheid van de medewerkers. Naast een actief verzuimbeleid waarmee we mentale en fysieke overbelasting zoveel mogelijk voorkomen, investeren we ook in het potentieel en de ontwikkeling van de medewerkers.

In dit laatste kader heeft het Hoofd HR deelgenomen aan de werkgroep Duurza-

me inzetbaarheid, geïnitieerd door de Museumvereniging. Hierin is onderzocht wat de medewerkers nodig hebben om in deze branche duurzaam inzetbaar te blijven. De uitkomsten van dit onderzoek worden begin 2020 verwacht.

raad van toezicht en bestuur

De raad van toezicht bestond tot 1 april 2019 uit zes leden; na twee termijnen van vier jaar is mevrouw T. (Tanja) Nagel afgetreden. Mevrouw T.(Thessa) Menssen (toegetreten tot de raad in 2018) is haar opgevolgd als voorzitter van de auditcommissie.

Samenstelling van de raad van toezicht in 2019:
- M.J.M. Borsboom, Vice-admiraal B.D
- ir. A.J.M. Valk CBE

Leden:
- Mw. Mr. T.L. Nagel
- Dhr. Ir. I.M Kalisvaart MBA
- Mw. Drs. E. Ansenk
- Mw. T. Menssen

Het bestuur van de Stichting Nederlands Scheepvaartmuseum is opgedragen aan het bestuur, bestaande uit één lid met de functietitel van algemeen directeur; de heer. M.(Michael) Huijser.
De directie van Het Scheepvaartmuseum bestond in 2019 uit de algemeen directeur Michael Huijser en directeur museale zaken mevrouw V. (Vera) Carasso.

samenstelling raad van toezicht in 2019

	functie	benoeming	herbenoeming	aftreden
Dhr. M.J.M. Borsboom, Vice-admiraal B.D.	voorzitter	2013	2017	2021
Dhr. ir. A.J.M. Valk CBE	vice-voorzitter	2014	2018	2022
leden:				
Mw. Mr. T.L. Nagel	auditcommissie	2011	2015	2019
Dhr. Ir. I.M. Kalisvaart MBA	auditcommissie, gebouwcommissie	2017	2021	2025
Mw. Drs. E. Ansenk	contactpersoon OR, gebouwcommissie	2017	2021	2025
Mw. T. Menssen	auditcommissie	2018	2022	2026

Begin 2020 is Het Scheepvaartmuseum erin geslaagd twee zeldzame wandtapijten naar ontwerp van Willem van de Velde de Oude (1611-1693) aan te kopen. Een tentoonstelling over Willem van de Velde de Oude en zijn zoon Willem van de Velde de Jonge (1633-1707) opent in oktober 2020. Het museum heeft hiermee een wereldprimeur; nog niet eerder was een oeuvre-tentoonstelling van deze twee toonaangevende zeventiende-eeuwse schilders te zien.

Begin 2020 heeft het museum afscheid genomen van de directeur museale zaken, Vera Carasso. Zij heeft sinds haar start in 2017, samen met de rest van het team, veel kunnen realiseren waaronder succesvolle tijdelijke tentoonstellingen, de vernieuwing van de vaste tentoonstellingen *Republiek aan Zee* en *Cartografie & Curiosa* en de introductie van een nieuwe huisstijl.

Vanaf november 2020 is een geheel vernieuwde semipermanente expositie te zien over de haven van Amsterdam met een nieuw verhaal, andere objecten en een innovatieve scenografie; een tentoonstelling over de relatie tussen stad en haven die naadloos past binnen de missie van Het Scheepvaartmuseum.

De tentoonstelling *Rijzend Water* van Kadir van Lohuizen is in 2020 in aangepaste vorm te zien in Almere (opening in de

Kunstlinie Almere Flevoland, het KAF, in januari 2020) en was voorzien te openen in New York (museum of the City of New York) in april 2020. Deze opening is door de uitbraak van het Coronavirus uitgesteld.

2020 is de 10e editie van SAIL; met diverse relaties en stakeholders organiseert Het Scheepvaartmuseum verschillende evenementen en ontvangt gastschepen.

In de komende jaren ligt in de nieuwe cultuurperiode de focus op collectieontsluiting, digitalisering en kennisoverdracht. Daarnaast schenkt Het Scheepvaartmuseum veel aandacht aan nieuwe doelgroepen, publieksprogrammering en een actueel en divers tentoonstellingsbeleid. Bij het opstellen van de begroting 2020 en de jaarrekening 2019 waren wij ons nog niet bewust van de gevolgen die het Coronavirus zou kunnen hebben. Op vrijdag 13 maart 2020 is Het Scheepvaartmuseum echter dicht gegaan op last van de overheid. In de periode daarvoor werden al een aantal rondleidingen van (internationale uitwisselings)scholen geannuleerd. Beide ontwikkelingen hebben natuurlijk impact op de winstgevendheid en financiële positie van Het Scheepvaartmuseum die nog niet volledig te overzien zijn. Ook is het hierdoor op dit moment (maart 2020) onduidelijk of de geplande tentoonstellingen dit jaar doorgang kunnen vinden.

gelieerde instellingen

Stichting Het Scheepvaartmuseum Enterprise (HSME) en HSME B.V.

Het Scheepvaartmuseum heeft de zakelijke exploitatie ondergebracht in de Stichting Het Scheepvaartmuseum Enterprise (HSME). Daarnaast is Het Scheepvaartmuseum Enterprise B.V. (HSME B.V.) opgericht op 30 december 2016. HSME B.V. verzorgt vanaf 1 januari 2016 de commerciële exploitatie van Het Scheepvaartmuseum. De Stichting HSME is 100% aandeelhouder van HSME B.V. Hieronder vallen het publieksrestaurant, de winkel en de catering. Daarnaast levert HSME B.V. diensten aan het museum, vooral m.b.t. publieksoptocht, organisatie van relatieontvangsten en evenementen. Het Scheepvaartmuseum heeft in 2011 de start van Stichting HSME financieel ondersteund met een lening. In 2019 is de achtste termijn van deze tienjarige lening afgelost. Net als in 2018 is er in 2019 door HSME B.V. een gift aan het museum verstrekt van € 100.000 die voor het museum vrij besteedbaar is.

Vereeniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum

De Vereeniging Nederlands Historisch Scheepvaartmuseum (VNHSM) is geen gelieerde partij in de zin van de richtlijnen voor de jaarrekening. VNHSM heeft een eigen bestuur waarop het museum geen invloed uitoefent of kan uitoefenen. De Vereeniging is eigenaar van de collectie en heeft deze in bruikleen ter beschikking gesteld aan de staat. De staat heeft de collectie in beheer gegeven bij Het Scheepvaartmuseum. VNHSM heeft in 2019 bijgedragen aan restauratie van collectiestukken voor de tentoonstelling *Republiek aan Zee*.

Het Compagnie Fonds

Het Compagnie Fonds (HCF) is in 2008 opgericht om particulieren actief en duurzaam bij het museum te betrekken in de rol van mecenas en ambassadeur. Het fonds biedt de mogelijkheid kapitaal te vormen om zowel voor de korte als de lange termijn museale projecten mogelijk

te maken. De stichting heeft een van het museum onafhankelijk bestuur. Het Compagnie Fonds heeft in 2019 een donatie van € 450.000 gedaan: € 300.000 voor de Hoofdgalerij en € 150.000 voor het terrasponon *Het Compagnie Dek*.

samenwerkingen

Elf programmerende instellingen aan het Oosterdok hebben in 2017 de handen ineengeslagen en een samenwerkingsverband opgericht met de naam Expeditie Oosterdok. De samenwerking heeft als doel de waarde van het gebied te vermeerderen door gezamenlijk een inhoudelijk programma aan te bieden waar ontdekking centraal staat. In 2019 was er voor het tweede jaar op rij een succesvolle editie van “Open dag Expeditie Oosterdok”.

Onder Stichting Beheer Oosterdok valt de Museumhaven; opgericht in 1984 en niet meer weg te denken uit het stadsbeeld van Amsterdam. Tegenover Het Scheepvaartmuseum ligt een collectie van een brede verzameling historische schepen van 50 jaar en ouder, en op de kade zijn werktuigen van een oude scheepswerf te bewonderen. Ook in 2019 zijn verschillende schepen bij het museum te gast geweest.

Een ander samenwerkingsverband in de oostelijke binnenstad waar Het Scheepvaartmuseum deel vanuit maakt is de Plantage Amsterdam, waarbij 19 culturele instellingen zijn aangesloten. Een samenwerking niet alleen op het gebied van marketing, maar ook op het gebied van duurzaamheid; zo is er bijvoorbeeld begonnen met het gezamenlijk inkopen van energie en het inzamelen van afval.

51

jaarrekening

balans per 31 december 2019

	euro	euro
activa	31 december 2019	31 december 2018
vaste activa		
materiële vaste activa		
gebouwen	1.111.710	471.875
overslag	653.948	1.027.635
bedrijfsinstallaties	1.294.195	2.002.520
andere bedrijfsmiddelen	1.066.562	720.144
	4.126.417	4.222.174
financiële vaste activa		
vorderingen op groepsmaatschappijen	80.000	160.000
	80.000	160.000
vlottende activa		
voorraden		
voorraad	21.022	15.103
	21.022	15.103
vorderingen en overlopende activa		
debiteuren	496.432	451.228
vorderingen op groepsmaatschappijen	80.000	80.000
omzetbelasting	398.450	448.375
overige vorderingen	803.033	1.157.710
vooruitbetaalde kosten	46.693	53.190
	1.824.608	2.190.503
liquide middelen		
rekening courant bank	410.073	733.769
spaarrekeningen	5.470.056	6.269.398
kas	20.493	47.482
kruisposten	31.967	4.791
	5.932.589	7.055.440
	11.984.636	13.643.220

	euro	euro
passiva	31 december 2019	31 december 2018
eigen vermogen		
algemene reserve	4.037.388	4.296.486
bestemmingsfonds OCW	0	105.912
bestemmingsfonds veiligheid depot	51.089	85.803
bestemmingsfonds BGL	951.915	1.085.406
	5.040.392	5.573.608
voorzieningen		
voorziening themavloeren en klimaatinstallatie	420.547	498.426
voorziening gebouwen	1.102.402	849.132
voorziening claimlijst RVB	309.487	496.962
overige voorzieningen	14.857	19.253
	1.847.293	1.863.773
langlopende schulden		
investeringssubsidie	3.399.823	3.897.672
overige langlopende schulden	0	73.310
	3.399.823	3.970.982
kortlopende schulden		
schulden aan groepsmaatschappijen	17.495	40.655
vooruit ontvangen bedragen	252.373	190.394
schulden aan leveranciers en handelskredieten	531.509	905.223
loonbelasting	149.456	147.020
pensioenpremie	1.359	0
overige schulden	455.787	776.868
overlopende passiva	289.149	174.697
	1.697.128	2.234.857
	11.984.636	13.643.220

resultatenrekening over 2019

	euro	euro	euro
	2019	begroting over 2019	2018
baten			
eigen inkomsten			
publieksinkomsten binnenland			
kaartverkoop	2.476.825	2.618.568	2.558.668
overige publieksinkomsten	183.893	170.000	199.839
totaal publieksinkomsten (1)	2.660.718	2.788.568	2.758.507
sponsorinkomsten	130.500	152.000	25.250
overige directe inkomsten	42.050	-	2.911
totaal overige directe inkomsten (2)	172.550	152.000	28.161
totaal directe inkomsten (1+2)	2.833.268	2.940.568	2.786.668
indirecte inkomsten	552.266	450.000	547.735
private middelen - particulieren	475.222	583.537	439.787
private middelen - bedrijven	182.367	172.367	214.893
private middelen - private fondsen	169.950	374.392	356.410
private middelen - goede doelenloterijen	571.673	411.282	666.759
totaal bijdrage uit private middelen	1.399.212	1.541.578	1.677.849
totaal eigen inkomsten	4.784.746	4.932.146	5.012.252
subsidies			
totaal structureel OCW	7.845.702	7.674.163	7.523.044
OCW - regeling specifiek cultuurbeleid (publ.act.)	2.105.662	1.960.148	2.046.737
OCW - (erfgoedwet) onderdeel huisvesting	4.212.169	4.291.731	3.991.193
OCW - erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	1.527.871	1.422.284	1.485.114
totaal structureel provincie	-	-	-
totaal structureel gemeente	-	-	-
totaal structureel publieke subsidie overig	-	-	-
totaal structurele subsidies	7.845.702	7.674.163	7.523.044
incidentele publieke subsidies	903.292	791.550	1.518.050
totaal subsidies	8.748.994	8.465.713	9.041.094
totale baten	13.533.740	13.397.859	14.053.346

	euro	euro	euro
	2019	begroting over 2019	2018
lasten			
personeelskosten	4.726.575	4.203.407	4.410.254
huisvestingslasten	4.277.659	4.765.629	4.882.216
afschrijvingen	1.364.402	1.399.378	1.398.865
aankopen	12.815	-	565.593
overige lasten	3.692.704	3.044.445	2.791.436
totaal lasten	14.074.155	13.412.859	14.048.364
saldo uit gewone bedrijfsvoering	-540.415	-15.000	4.982
saldo rentebaten / -lasten	7.200	15.000	10.258
exploitatieresultaat	-533.215	0	15.240
bestemmingsresultaat			
mutatie bestemmingsfonds BankGiroLoterij	-133.491		59.325
mutatie bestemmingsfonds brandveiligheid depot	-34.714		-119.197
mutatie algemene reserve	-365.010		55.441

verslag raad van toezicht

De raad en het bestuur hebben in 2019 gewerkt volgens de in 2018 nieuw opgestelde statuten, het raad van toezicht-reglement en het directie-reglement. Daarnaast is er in 2019 veel aandacht besteed aan de acht principes van de nieuwe Governance Code Cultuur.

Met de in 2018 voorgestelde statutenwijziging heeft het ministerie van OCW in augustus 2019 ingestemd. De belangrijkste wijziging betreft de rol van de minister bij benoemingen van bestuursleden door de raad van toezicht; de minister moet gehoord worden voordat bestuursleden worden benoemd (in de oude situatie werd de minister alleen gehoord bij benoeming van de algemeen directeur). Daarnaast heeft het museum in november 2019 het verzoek van OCW ontvangen om, in het kader van de overgang naar de Erfgoedwet, de minister ook te horen bij de benoemingen van de leden van de raad van toezicht. Om aan deze bepaling te voldoen zal de minister geïnformeerd worden bij het voornemen een persoon te benoemen tot lid van de raad van toezicht en daarbij zijn of haar curriculum vitae voorleggen.

De raad vergadert volgens een vaste jaarlijkse planning- en controlcyclus. Het toezicht door de raad vindt op twee wijzen plaats; de missie, de strategie, het beleidsplan, de begroting en de jaar-

rekening worden vooraf ter goedkeuring aan de raad voorgelegd, naast realisatie van doelstellingen, resultaatafspraken met het ministerie van OCW, strategie, risicobeheer en financieel beleid. Verder zijn aan goedkeuring van de raad onderhevig het directiereglement en de rechtspositie en bezoldiging van het bestuur.

Tweemaal per jaar vindt er een overleg plaats tussen de ondernemingsraad en vanuit de raad van toezicht mevrouw E. (Emily) Ansenk. In dit zogenaamde AGVZ (algemene gang van zaken overleg) wordt het functioneren van de directie, het managementteam en de organisatie in het algemeen besproken. Bij dit overleg is, alleen op verzoek van de ondernemingsraad, de algemeen directeur deels aanwezig.

Jaarlijks bespreekt de raad van toezicht het functioneren van de directeur-bestuurder. Er heeft ook in 2019 aan het einde van het jaar een beoordelingsgesprek plaatsgevonden met de algemeen directeur, de voorzitter en vicevoorzitter van de raad.

In 2019 is vanuit de raad de behoefte naar voren gekomen aan meer informatie en inzicht in het gebouwbeheer, mede naar aanleiding van de overdracht van de beheersfunctie van het Rijksvastgoedbedrijf naar Het Scheepvaartmuseum. In 2020 wordt de Erfgoedwet, waarbinnen het beheer van rijksgebouwen wordt geregeld, geëvalueerd. Daarnaast heeft Het Scheepvaartmuseum in 2019 het meerjarig onderhouds- en investeringsplan (MJOP) vernieuwd en laten toetsen.

In overleg met de raad is besloten tot het instellen van een gebouwcommissie met de heer I. (Isaac) Kalisvaart als voorzitter. De commissie zal in eerste instantie twee tot drie keer per jaar bij elkaar komen om bovengenoemde punten te bespreken.

Tijdens de tweedaagse in mei heeft de raad, buiten aanwezigheid van de algemeen directeur om, het eigen functioneren en de governance geëvalueerd op basis van de uitgangspunten van de geactualiseerde code cultuur uit 2019. De hoofdmoot van een deel van de tweedaagse was de zelfevaluatie van de raad, waarbij ter voorbereiding de leden een evaluatiescan invulden.

In 2019 is er een halfjaarlijks overleg ingesteld tussen de directie van het museum, de voorzitter van de raad en de bestuursvoorzitters van de Vereniging en Het Compagnie Fonds om de rolverdeling en samenwerking tussen deze gremia helder te houden.

tot slot

2019 was voor ons national maritime museum wederom een prima jaar. De koers en vaart van Blauwdruk, het activiteitenplan voor de subsidieperiode 2017-2020, werden vastgehouden. Met exposities als Rijzend Water van Kadir van Lohuizen werd deze koers vormgegeven. De opening in mei van de Hoofdgalerij: Republiek aan Zee en de tentoonstelling Cartografie & Curiosa was een hoogtepunt.

Het aantal betalende bezoekers kromp weliswaar licht, maar wel veranderde de samenstelling naar een meer divers en ook jonger publiek. De financiële positie blijft stevig en er is een gezonde strategische reserve, conform de norm afgestemd met collega-musea en OCW. Nadat in 2018 alle governancestukken waren geactualiseerd heb ik in 2019 het initiatief genomen om als voorzitter van de raad van toezicht tweemaal per jaar samen te komen met de voorzitter van de Vereniging en Het Compagniefonds. De grote waarde van beide organisaties bleek onder andere ook weer door hun substantiële bijdragen aan de verwerving van de twee Van de Velde-wandtapijten.

Het beheer van ons gebouw 's Lands Zeemagazijn is nu in eigen handen en de museumorganisatie staat stevig in de schoenen voor deze nieuwe taak. Inmiddels hebben we vanuit de raad van toezicht een gebouwencommissie ingesteld om onze toezichthoudende en adviserende rol ook op dit gebied volwaardig in te vullen. Ten aanzien van de ontwikkelingen op het Marineterrein was 2019 een jaar van afwachten. Dit terwijl het belang van samenwerking met de stakeholders, vanwege ons op het Marineterrein gevestigde depotgebouw en de kansen voor programmering op de voorwerf, onverminderd groot is.

We hebben na acht jaar afscheid genomen van Tanja Nagel als lid van onze raad en vele jaren als de uiterst deskundige voorzitter van het auditcomité. Ze was zeer betrokken bij de medewerkers en had altijd een waardevolle, scherpe en analytische bijdrage aan onze beraadslagingen.

De raad zag 2019 als een jaar waarin de koers bestendigde, museaal veel werd bereikt, de vaart erin bleef en met name de eigen catering vleugels kreeg.

Bij het afronden van dit jaarverslag sloeg de Coronacrisis toe en moest het museum haar deuren sluiten. De begrijpelijke overheidsmaatregelen raken de museale sector en ook ons museum hard. Gelijk kwam alle hens aan dek om de noodzakelijke operationele, museale, financiële en organisatorische maatregelen te nemen om de impact te mitigeren en de continuïteit te bestendigen.

Wij bedanken alle vrijwilligers, medewerkers en de directie voor hun inzet, creativiteit en volharding voor ons Scheepvaartmuseum in 2019 en nu in deze onzekere tijden rondom de crisis.

Matthieu J.M. Borsboom
Vice-admiraal b.d.
Voorzitter raad van toezicht

bijlage

overzicht publicaties en lezingen door medewerkers van Het Scheepvaartmuseum

Jeroen van der Vliet, senior conservator

publicaties

- 'De negentiende-eeuwse Amsterdamse scheepspartenrederij' [boekrecensie Cor Scholten, Zeilrederij Van Starckenborg van Straten. Het herstel in de Amsterdamse scheepvaart en scheepsbouw 1815-1865], *Amstelodamum*, 106 (2019) nr. 2;
- 'Republiek aan zee', *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 1, pp. 4-6;
- 'Robbert Das: watersport in perspectief', *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 1, pp. 16-17;
- 'Speelgoed in oorlogstijd', *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 2, pp. 48-51.

lezingen

- Dagvoorzitter Fellowshipsmiddag in Het Scheepvaartmuseum, 22 februari 2019;
- 'Republiek aan Zee', lezing voor nascholingsdag docenten UvA in Het Scheepvaartmuseum, 25 maart 2019;
- '*Republic at Sea*', gastcollege voor Universiteit Utrecht, 5 juni 2019;
- 'Netwerk Maritieme Bronnen', lezing voor Netwerk Digitaal Erfgoed, Universiteitsbibliotheek Leiden, 26 november 2019.

Diederick Wildeman, conservator zeevaartkunde & bibliotheekcollecties

publicaties

- ‘Cartografie & curiosa’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 1, pp. 8-10;
- ‘De Noordpool in Kaart’. In: Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool*. Tielt: Lannoo, 2019. pp. 12-19, 140;
- ‘Doordrijvers en dwarsliggers’ In: Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool*. Tielt: Lannoo, 2019. pp. 28-39, 140-141;
- ‘Nederlandse pogingen en plannen om de Noordoostelijke en Noordwestelijke Doorvaart te vinden’. In: Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool*. Tielt: Lannoo, 2019. pp. 40-41;
- Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool*. Tielt: Lannoo, 2019.

Cécile Bosman, conservator maritieme kunst

lezingen

- ‘Eigen aan de natie. De Nederlandse zeeschilderkunst in de 19de eeuw’. Presentatie van promotieonderzoek (Universiteit Leiden), Fellowshipsmiddag in Het Scheepvaartmuseum, 22 februari 2019.

Sara Keijzer, conservator fotografie en film

publicaties

- Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool*. (Tielt, 2019);
- ‘Door het objectief van de camera. Henri Ekama en de Nederlandse Noordpool-expeditie van 1882-1883’, in: Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool*. (Tielt, 2019), pp. 104-117;
- ‘Over werelden en de maan. In gesprek met Michaël Snitker’, *Fotografisch geheugen*, 97 (2019), pp. 4-8;
- ‘Een vleugje Hopper. De keuze van Sara Keijzer’, *Fotografisch geheugen*, 97 (2019), pp. 30-31;

- Stoop, L. [bewerking S.C. Keijzer], ‘Dolph Kesslers sublieme oceaan’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 1, pp. 11-14;
- ‘Nog meer Oranje-verhalen in Het Scheepvaartmuseum. Evert Baumgarten’, *Moesson*, 11 (mei 2019), p. 7;
- Hoofdredacteur *Fotografisch geheugen* (vers. 3 maal per jaar):
‘In de greep’, *Fotografisch geheugen*, 97 (2019), p. 3;
‘Anders dan het zich(t) vertoonde’, *Fotografisch geheugen*, 98 (2019), p. 3;
‘Een zinderend tijdvlak’, *Fotografisch geheugen*, 99 (2019), p. 3;
- [‘Bakens uit het veilige verleden. Maritieme cultuuruitingen in de ‘Eeuw van uitersten, een bloemlezing’, *Nieuwe Maritieme Geschiedenis van Nederland*: moet nog verschijnen].

lezingen

- ‘Stemmen van onderop’, onderdeel van de drieluiklezing *ms Oranje | Koers gewijzigd*, Het Scheepvaartmuseum, 13 januari 2019.

Tim Streefkerk, conservator kunstnijverheid

publicaties

- ‘Souvenirs van een poolreis’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 2, p. 33;
- ‘De IJscast’ Podcast van Het Scheepvaartmuseum, Tim Streefkerk en Paul de Jong (Oktober 2019) (9 afleveringen)

<https://open.spotify.com/show/0C9xIn632pspZe82tR2jB9>

Marja Goud, informatiespecialist bibliotheek

publicaties

- ‘De moraal van het verhaal. De overwintering op Nova Zembla in de jeugdliteratuur’, in: Sara Keijzer, Sanne Koch, Diederick Wildeman (red.) *Strijd om het ijs. Vierhonderd jaar ontdekking en exploitatie van de Noordpool* (Tielt, 2019), pp. 120-123.

lezingen

- ‘Op zoek naar je varende voorouders’, workshop in het kader van Museumweek, 12 april 2019;
- ‘Boekjes van vroeger: het verhaal van Nova Zembla in kinderboeken’, presentatiereeks voor de herfstvakantieprogrammering, 21-25 oktober 2019;
- ‘Rampspoedige vertellingen in de bibliotheek’, verhalen over vastlopen in het ijs, Museumnacht, Het Scheepvaartmuseum, 2 november 2019;

- ‘Het behoud van varende erfgoed, een kleine geschiedenis en stand van zaken’, lezing als expert varende erfgoed tijdens najaarssymposium Maritiem Portal/NMGN in Enkhuizen, 15 november 2019.

Marleen Stavenuiter, contentmanager

publicaties

- ‘Ms Oranje na WOII eindelijk terug in Amsterdam’, *Historiek.net*, juli 2019;
- ‘Zoek de verschillen: Venetië en Amsterdam, twee steden en het water’, *Nautique*, augustus 2019;
- ‘Adam en Eva op de golven van de zee’, *Vind Magazine*, juni 2019;
- ‘De kip of het ei?’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 2, pp. 41-43;
- ‘Ik zie ik zie wat jij niet ziet...’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 2, pp. 30-32.

Eva Bleeker, medewerker online

publicaties

- ‘De heilige Van Heemskerck, van nieuwkomer op Nova Zembla tot de grootheid van Gibraltar’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 2, pp. 36-40.

Ton Wegman, onderzoeker

publicaties

- ‘Historie van bijboten bij koopvaardij, marine en visserij, van jol tot zware barkas. Deel 4. Sloepen als reddingsmiddel’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 1, pp. 38 e.v.;
- ‘Zeilvaart in de kunst: Drie zeldzame schepen, deel 1’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 2, pp. 38 e.v.;
- ‘Zeilvaart in de kunst: Windstilte, deel 2’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 3, pp. 38 e.v.;
- ‘Zeilvaart in de kunst: De romantische dramatiek van de lager wal’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 4, pp. 38 e.v.;
- ‘Zeilvaart in de kunst. De aankomst van de ‘Hollandia’ in het Marsdiep’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 5, pp. 38 e.v.;
- ‘Zeilvaart in de kunst. Een fregat wordt het Noordhollandsch Kanaal ingesleept’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 6, pp. 38 e.v.;
- ‘Historie van bijboten bij koopvaardij, marine en visserij, van jol tot zware barkas. Deel 6. Voortstuwing’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 7, pp. 34 e.v.;

- ‘Zeilvaart in de kunst. Napoleons invasievloot’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 8, pp. 38 e.v.;
- ‘Historie van bijboten bij koopvaardij, marine en visserij, van jol tot zware barkas. Deel 7: Het tweede leven van een reddingsloep’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 10, pp. 26 e.v.;
- ‘Zeilvaart in de kunst: Een Thames barge aan de wind’, *Spiegel der Zeilvaart*, 43 (2019) nr. 10, pp. 38 e.v.

Geke Burger, stagiaire en assistent-conservator

publicaties

- ‘De prijs van een mensenleven’, *Vind Magazine*, 36 (2019), pp. 92-93;
- ‘Water bepaalde alles: Schepen op een Hollandse rede’, <https://www.het-scheepvaartmuseum.nl/collectie/artikelen/1730/water-bepaalde-alles-schepen-op-een-hollandse-rede>, 29 mei 2019.

Isaïc Vogelsang, Prof. J.C.M. Warnsinck Fellow

publicaties

- ‘Admiraalsportretten in Het Scheepvaartmuseum’, *Zeemagazijn*, 46 (2019) nr. 2, pp. 44-47;
- ‘Persoonsverwisseling op het Portret van Piet Hein’ (geaccepteerd voor publicatie in *Tijdschrift voor Zeegeschiedenis*);
- ‘Portret van Cornelis Tromp en een onbekende man’ (in voorbereiding).

